

VSEBINA.

1. Boj za Naše Zapiske 161
2. E. Kristan: Ustava
in socialisti 163
3. Filip Uratnik: Kon-
sumentske zbornice 166
4. Ivan Oblak: Ruska
sovjetska ustava . . 168
5. Fr. Svetek: Pregled
razvoja naših stro-
kovnih organizacij . 172
6. I. Logar: Delavske
zbornice 174
7. Gospodarski pregled 176
8. Nekaj o socializaciji 179
9. Pregled:
 1. Zadržno gibanje:
Angleški zadržni
kongres v Scarbo-
roughu. — Med-
narodni krediti . 183

NAŠI ZAPISKI

Mesečnik za politiko in gospodarstvo,
kulturno in socialno življenje.

Ureja:
Stanko Likar.

Vabilo na izredni občni zbor

Slovenske Socialne Matice

r. z. z o. z. v Ljubljani

ki bo v četrtek dne 13. oktobra 1921 ob osemnajsti uri v prostorih S. S. M. v Ljubljani, Aleksandrova cesta 5.

DNEVNI RED:

- 1.) Čitanje revizijskega poročila in ukrepi vsled istega.
- 2.) Slučajnosti.

Če bi ta izredni občni zbor ne bil sklepčen, se vrši pol ure kasneje na istem kraju in z istim dnevnim redom nov izredni občni zbor, ki bo sklepčen pri vsakem številu.

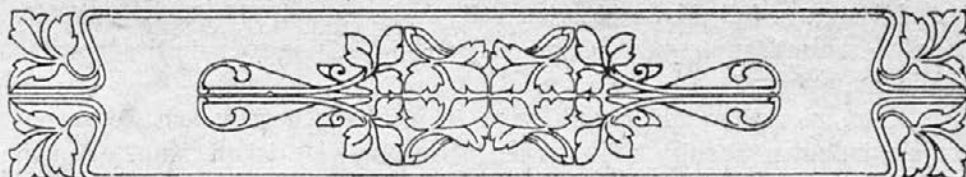
V Ljubljani, dne 29. septembra 1921.

Načelstvo.

Naši Zapiski izhajajo redno vsak mesec in stanejo letno 60 K, polletno 30 K, posamezne številke so pa po 6 K. Za Ameriko stanejo celoletno 2 dolarja, za Italijo 20 lir, za Nemško Avstrijo 20 dinarjev. Naročajo se pri „Slovenski Socialni Matici“, Ljubljana, poštni predal 91. Naročnino je pošiljati upravnštvu po položnicah, ki bodo po potrebi priložene. Rokopise je pošiljati najkasneje do 1. vsakega meseca na uredništvo „Naših Zapiskov“, Ljubljana, poštni predal 91.

Za uredništvo je odgovoren Stanko Likar. — Last in založba „Slovenske Socialne Matice“ r. z. z o. z. — Tiska tiskarna Pavliček v Kočevju.

BOJ ZA NAŠE ZAPISKE.

Dne 29. junija 1921 se je vršil redni občni zbor Slovenske Socialne Matice, izdajateljice in lastnice Naših zapiskov.

Pri tej priliki se je pokazalo, da ogromna večina združnikov ni bila zadovoljna z dosedanjo smerjo revije. Vsled tega je prejšnje uredništvo odstopilo in v današnji številki je opazati — zelo proti želji sedanjega uredništva — marsikako sled te nasilne izpremembe.

Prosimo vse naše čitatelje, da vzamejo na znanje, da sedanje uredništvo tega ni krivo. Ono je hotelo dati reviji novo smer polagoma in je prosilo dosedanje sotrudnike, naj z ozirov na čitatelje in naročnike svojih razprav ne pretrgajo na sredi. Vkljub temu so nam nekateri dosedanji sotrudniki odrekli sodelovanje. Če pa je do tega že prišlo, naj povemo, zakaj da so prišli naši združniki s prejšnjim uredništvom v nasprotje.

Že ko so se z „Demokracijo“ Naši zapiski obnovili, se je to nasprotje pokazalo, a bilo je takrat bolj teoretičnega nego praktičnega značaja.

Na eni strani so dejali: Socialistično gibanje v Sloveniji rabi znanstvene revije, ki bi spremljala delo socialističnih praktikov in ki bi bila njih duševna voditeljica. Na drugi strani pa so dejali, Naši zapiski morajo biti popolnoma svobodna znanstvena revija. Prvotno je vsaj v teoriji zadnje načelo obveljalo.

Prejšnje uredništvo pa se je te svobode tako brezobzirno posluževalo, da je izzvalo s tem pri večini združnikov Socialne Matice velik odpor.

Ne bomo trdili, da te številke Naših zapiskov niso bile lepe in da ni nakopičenega v njih veliko duševnega dela. Trdimo le, da je iskalo naše socialistično delavstvo v Naših zapiskih duševnega voditelja in da tega v njih ni našlo. Mesto njih pa je našlo v njih hladno teoretično znanstvo. A to bi še ne bilo najhuje. Našlo je v njih tudi zlohотно kritiko, ki mu je jemala samozavest in vero v praktično delo njegovih organizacij, ki jih po pravici visoko ceni. In reklo je, da do tu sem tudi v znanstvenih revijah svoboda ne sme iti, — ako hočejo računati te revije na zaupanje delavstva.

Vse publicistično delo bi lahko delili v strogo znanstvo, ki išče v ostri kritiki resnice in vzgojevalno delo, ki tisto, kar se je na višinah človeštva našlo, širšim krogom podaja.

Mi smo zadnji, ki ne bi priznavali, da je za najvišje znanstveno delo popolna svoboda potrebna. Nismo pa mnenja, da je to najvišje znanstvo poklic za vsakega.

Zato ne vidimo nič nenaravnega in nič napačnega v tem, če se pojavljajo kulturna gibanja, kojih namen ni resnice šele iskati, ampak že najdeno resnico razširjati.

Tudi socializem pozna svoje temeljne resnice. Po teh temeljnih resnicah mora biti svoboda socialistične revije omejena. Vendar pa ne sme biti samo razširjevalka neizpodbitnih dogem: ona mora stati nekako v sredi med obema gornjima tipoma. Tudi taka revija mora dajati svojim sotrudnikom obilo svobode in se mora ravno po tem razlikovati od dnevne publicistike. Nešteto razpotij je, do kojih prihaja socializem na svoji praktični poti. Tu se da v socialistični reviji popolno svobodno razpravljati o poti, kojo naj dejansko gremo.

Tudi še širše svobode, tiste, ki se loteva s svojim kriticizmom samih temeljev socializma, ne kratimo nikomur. Pravimo pa, da si mora najti tisti, ki se hoče lotiti teh temeljev, drugo torišče. V reviji, ki naj vodi k socializmu, se o temeljnih točkah socializma ne bomo pepirali.

Tako se nam zdi, da gre svoboda veliko predaleč, če se dokazuje v socialistični reviji recimo, da je „edina načelna, edino dobra slovenska stranka — S. L. S.“. Za tako dokazovanje si morajo izbrati pisatelji drugih revij, ne socialističnih. Ne da bi se tega „znanstva“, ki dela vključ s pridnostjo zbranemu statističnemu materialu naravnost nedopustne logične skoke, kakorkoli bali, smo vendar mnenja, da to „znanstvo“ v naše revije ne spada in da je naravno, da „socialistični teoretiki in praktiki“ niso mogli — vključ pozivom prejšnjega urednika „Naših zapiskov“ odgovarjati, ampak so morali odgovoriti nanj na občnem zboru Socialne Matice.

Če smo tam svojo potno smer nekoliko zožili, je vendar nismo zožili tako, da bi se vezali, kot nam očitajo nasprotniki, na eno politično stranko, konkretno na JSDS. Nismo imeli in nimamo namena vreči bojne rokavice sotrudnikom in naročnikom, ki ne pripadajo tej stranki.

Pripustiti hočemo večjo svobodo diskusiji o taktičnih možnostih socializma, kot pripušča to program ene politične stranke. To je utemeljeno v našem uverjenju, da je razcepljenost v socialističnih vrstah le prehodnega značaja in da nas morajo voditi pota polagoma zopet skupaj. Vrlo dragi nam bodo tudi nadalje prispevki vseh sotrudnikov, ki se ne vmešavajo v politične boje in ki so pripravljeni pomagati, da se obzorje vsega prebivalstva, torej tudi našega delavstva razširi.

Pričakujemo, da agitacija naših nasprotnikov tudi med našimi naročniki — nesocialisti ne bo našla odziva.

Če računamo tudi ž njimi kot čitatelji, računamo ž njimi v zavesti, da je za vsakega duševno življenje celih struj tudi strogo teoretično vsaj tako interesantno in poučno, kakor modrovanje posameznika.

Mi pa želimo biti več en odsev velikega socialnega gibanja. Zato upamo, da nam ostanejo tudi inteligenti — nesocialisti zvesti.

Uredništvo.

USTAVA IN SOCIALISTI.

I.

Jugoslavija je naposled dobila svojo ustavo — zadnja izmed držav, ki so nastale po vojni — in je s tem za enkrat likvidirala vprašanje svojega osnovnega zakona, ki je tri leta oviralo delo na vsakem polju ali pa vsaj dajalo pretveze za obotavljanje, za vzdrževanje provizorijev in za nedelavnost. Politično mislečim ljudem ni treba razlagati, da se je to vprašanje moralo rešiti za vsako ceno, ker se iz praktičnih in moralnih razlogov ni mogel več prenašati škandal, da smo po imenu ustavna država, pa nimamo svoje ustave. Kar se je v deželi doslej v vsakem, tudi v materialnem oziru izgubilo in zanemarilo, pomeni tako ogromno škodo, da bi se bilo tudi s ceno, ki jo je vlada plačala za ustavo, treba sprijazniti, če bi ta cena bila neizogibna. Zakaj navsezadnje bi bilo tudi to še cenejše, kakor pa nadaljevanje dosedanjega stanja z režimom naredb, s kaotično upravo, s carinsko anarhijo, s konfuzno industrijsko politiko, z desorganiziranim prometom, z nerešenim agrarnim vprašanjem, s predpotopnimi socialnimi razmerami. Če bi se škoda, ki so jo v predustavni dobi imeli vsi sloji prebivalstva in vsled tega tudi država, finančno ocenila, bi se spoznalo, da sega visoko v milijarde; tudi prirodno najbogatejša dežela ne more tega trajno prenašati, in nujno je bilo potrebno, da se temu stanju napravi konec.

Pogostoma, zlasti od vladnih zastopnikov rabljena beseda, da je vsaka ustava boljša od nobene, strelja seveda daleč preko cilja, zakaj tudi slaba ustava je lahko veliko zlo in težka nesreča za deželo; ustava, ki utrdi reakcijo in onemogoča razvoj, je lahko slabša celo od brezustavnega provizorija, v katerem obstaja še možnost, da se pride do boljše osnove. Ali če se ne more doseči ideal, je srednje dobra likvidacija ustavnega vprašanja vsekakor boljša od dolge prolongacije neurejenega stanja, od ovekovečenja bojev za samo ustavo, od s tem spojenega zanemarjanja vseh problemov naroda in države.

Abstrahirajoč od vprašanja, ali je sprejeta ustava dobra ali slaba, oziroma koliko je dobra ali koliko je slaba, se mora itak upoštevati dejstvo, da ne nastopijo od ustave po pravici ali po krivem pričakovane dobre posledice neposredno, temveč da je iz dosedanje zmede v red, ki ga predvideva ustava, v praksi še dolga pot. Preden bo vse preurejeno, kar naj se preuredi po mišljenju ustavotvorcev, bo minilo toliko časa, da nastanejo v ustavi sami medtem lahko že važne izpremembe; ustavno vprašanje se sploh ne more definitivno odstaviti z dnevnega reda, ker je pretesno spojeno z realnimi razmerami, neprenehoma se izpreminjajočimi in prinašajočimi s sabo tako močne zahteve, da se jim tudi najbolj zagrizeni konservatizem ne more trajno in uspešno upirati. Naposled je vsaka ustava le provizorij, le da prinaša kolikor toliko provizoričnega reda, medtem ko je bilo dosedanje stanje provizorij najpopolnejšega nereda. Ustava ustvarja za za-

konodajstvo, pa tudi za praktično življenje nekaj podlage, dočim je doslej vse pri nas viselo v zraku.

S tega stališča je sprejetje ustave zadovoljivo, ker rešuje vsaj za skupščino nalogo, ki se je morala opraviti, ker je vsaj deloma potolažena z ustavnim vprašanjem spojena razburjenost in razdraženost in ker se odpira pot drugemu, potrebnemu, važnemu in doslej zadrževanemu delu.

Ali če se to konstatira, se socialist vendar ne more udati tistemu navdušenju zaradi sprejetja ustave, ki je razumljivo pri liberalni buržoaziji, fatalistično verujoči v moč zakonov in smatrajoči pisano ustavo za graniten temelj svoje države, za sakrosanktno garancijo vsega, kar je položila v svoj državni akt. Socialist ne podcenjuje ustave, kakor ne podcenjuje nobenega zakona, za katerim stoji kakšna realna moč; ali ne precenjuje je, kakor ne precenjuje nobenega zakona, ki velja le toliko časa, dokler trajajo razmere, iz katerih je izšel, in dokler ne postane dovolj močna sila, ki ima voljo, da ga odpravi ali pa izpremeni. Vsaka ustava ima svojo veljavo, ali ta je vedno relativna; nobena ustava nima toliko moči, kolikor ji je pripisujejo ustavotvorci, ampak toliko, kolikor dovoljujejo stvarne razmere.

Ustava letošnjega Vidovega dneva se lahko hvali, lahko se kritizira, lahko se popolnoma odklanja; odločilo pa bo življenje, koliko je vredna in koliko časa bo mogla služiti za podlago legislativnemu delu in upravi v naši državi.

II.

Država je potrebovala ustavo in vlada je imela v prvi vrsti nalogo poskrbeti, da jo dobi. Poskrbela je za to zelo pozno in zakasnitev se je doslej bridko maščevala nad našo državo. Umevno je, da je bilo v prvih dneh zedinjenja mnogo vsakdanjega dela in se ustavodajna skupščina ni mogla sklicati teden po prihodu delegacije Narodnega Veča iz Zagreba v Beograd. Ali dveletno zavlačenje te naloge se nikakor ne more opravičiti. Danes je splošna sodba o delu in nedelu Privremenega Narodnega Predstavništva precej utrjena: Mnogo ni bilo vredno, in marsikdo pravi, da sploh nič ni bilo vredno. To velja približno tudi za vse, kar so v tem času storile razne vlade, s katerimi je bila blagoslovljena Jugoslavija v prvih časih po svojem rojstvu. Najblažje, kar se more reči, je to, da ne bi bila država ničesar izgubila, če bi se bilo Privremeno Narodno Predstavništvo davno prej razpustilo, kakor so zahtevali socialisti, in bi se bila vsaj eno leto prej sklicala ustavotvorna skupščina.

Če bi se bilo to zgodilo, bi se bil deželi predvsem prihranil zelo dragocen čas. Že davno bi lahko imeli ustavo, uprava bi bila vsaj na poti ureditve, cela vrsta doslej zanemarjenih političnih, zlasti pa gospodarskih vprašanj bi se lahko resno reševalo, marsikatero bi bilo lahko že rešeno. Če tudi bi bilo v vsakem slučaju nekoliko delov naroda, ki ne bi bili zadovoljni z rešitvijo večine, bi bil vendar kraj tiste neznosne napetosti, ki jo je povzročalo ustavno vprašanje.

Lahko se pa tudi pravi, da bi bila ustavodajna skupščina, o pravem času sklicana, imela dokaj ložje delo in da bi ga bila imela opraviti v ugodnejših razmerah, kakor letos. Če so vlade in tisti krogi, ki stoje za njimi, mislili, da je treba le čakati, pa se bodo razna nasprotja ublažila, da se bo s samim zavlačanjem ustvarila atmosfera medsebojnega razumevanja, ali pa da bodo s svojimi ukrepi napravile med ljudstvom in v projektirani ustavodajni zbornici tako razpoloženje, ki bi jim bilo ugodno, je razvoj dokazal, da so se v tem oziru kruto zmotile, da torej niso imele dobrih političnih oči, kar pomeni, da niso bile sposobne.

Prav dolgotrajno obotavljanje in zanikrna uprava, ki v kaotičnem provizoriju tudi ob boljši volji in ob boljših sposobnostih ne bi mogla biti mnogo prida, je poslabšala položaj in pogoje za ustavodajno skupščino. Razumljiva in opravičena nezadovoljnost ljudstva se ni mogla zmanjšati, ampak se je vpričo slabega gospodarskega stanja, v katerem je trpelo mestno in kmečko prebivalstvo, delavstvo in uradništvo, industrija in trgovina, občine in pokrajine, nujno moralo povečati. Velika nezadovoljnost pa ni le izzivala opravičene opozicije, ampak je ustvarjala pripravna tla za vsako demagogijo. Ljudstvo je videlo slabe učinke in jih je čutilo; vzroke, katerih ni jasno videlo, so mu razlagali agitatorji, včasih po pravici, včasih pa tako, kakor je najbolje ugajalo njihovim namenom. Tukaj ni mogel čas biti zdravnik; čim dalje je bolezen trajala, tem fatalnejša je postajala.

Ko se je naposled vlada udala v sklicanje ustavodajne skupščine, je nezadovoljnost med volilci dospela do vrhunca. Tako so bili v mnogih krajih izvoljeni zastopniki strank, katerim ni šlo za dobro ustavo, ampak za podaljšanje kaosa, ne za konsolidacijo države, ampak za desorganizacijo, ne za ozdravljenje razmer, ampak za fraze, za partizanske ali pa celo le za osebne ambicije.

Če bi se bila skupščina sklicala leto dni prej, se ne bi bila mogla sestaviti idealna zbornica. Politični forum je bojišče. V naši deželi pa celo ni bilo pogojev za tisto slogo, o kateri tako radi fantazirajo slavnostni govorniki, zlasti če po nesreči zabredejo v aktivno politiko. Ob vsakem času bi v ustavodajni skupščini imeli razne stranke, v centru, na desnici in na levici, zakaj tudi Jugoslavija je že toliko razvita dežela, da obstajajo v njej različni interesi, ki se pogostoma križajo in katerih se ljudstvo zaveda. Ali tako se nasprotja ne bi bila zastrupila, če bi se bile volitve izvršile prej, kolikor so se, ko se je bilo zastrupljanju dalo dovolj časa. Destruktivni elementi ne bi bili želi na voliščih takih uspehov, če bi bili volilci poklicani na glasovanje, ko umevno malkontentstvo še ni bilo tako v klasju, kakor po dolgi dobi bridkih izkušenj z razmerami, kakršne so bile in se vse slabše razvijale v predustavni dobi.

Sestava opozicije v ustavodajni skupščini je bila vladi zelo neprijetna, toda ker je skoraj ves čas interregnuma z neznatno izjemo obstajala ena vlada, vsaj ena po svojem značaju, se po pravici lahko pravi, da je prav ona največ odgovorna za volilne uspehe tistih, katerih bi se bila potem tako rada iznebila.

Toda sestava opozicije ni bila neugodna le vladi; še veliko neugodnejša je bila vsem tistim, katerim je šlo za to, da dobi dežela res dobro ustavo, da se razmere uredi, da se preide na pozitivno delo v interesu ljudstva in dežele. Nadvse neugodna je bila resnemu in treznemu delu opozicije, zlasti socialistom.

(Dalje prih.)

FILIP URATNIK:

KONSUMENTSKE ZBORNICE.

Trgovci in obrtniki imajo že več desetletij svoje trgovske in obrtniške zbornice, ki so opremljene z važnimi pravicami. Te zbornice so prisilne organizacije. Vsak trgovec in obrtnik mora biti pri njih včlanjen. Prispevki za nje pa, in sicer jako znatni, se pobirajo zajedno z davki, kakor vse druge avtonomne doklade.

Tako zbirajo trgovske in obrtne zbornice velika denarna sredstva, ki so namenjena za varstvo trgovskih in obrtnih interesov. S temi denarnimi sredstvi vzdržujejo urade z lepimi knjižnicami in dobro kvalificiranim uradništvom.

Vpliv teh uradov na zakonodajo in upravo je velik. Pri vseh važnejših vprašanjih, ki se dotikajo trgovine in obrti, zaslišuje vlada trgovske in obrtne zbornice. A tudi če niso vprašane ravno za mnenje, se znajo uveljaviti, ker imajo vsa sredstva za to. S tem napravijo za trgovino in obrt izredno veliko, — pri tem pa škodujejo vsem tistim, kojih interesi se z interesi privatne trgovine ne krijejo. To so na eni strani zadružna trgovina in produkcija, na drugi strani pa vsi konsumenti.

Da konsumenti nimajo vedno istih interesov kakor trgovci, je popolnoma jasno. Ravno tako pa si stojita privatna in zadružna trgovina in obrt kot dva huda konkurenta nasproti. Čeprav nima trgovec trgovca nikdar rad, — pa vendar njiju medsebojni konkurenčni boj ni nikdar tako oster in brezobziren, kakor med trgovcem in zadrugo. Privatna trgovina se nejasno zaveda, da sili z zadružništvom nova oblika za izmenjavanje blaga na plan, ki je privatni trgovini načelno nasprotna. Zato gre z naporom vseh sil v boj proti zadružništvu.

Trgovske in obrtne zbornice so eno najjačjih orožij privatne trgovine, tako v boju proti konsumentu kakor v boju proti zadružništvu. Vkljub temu pa morata doprinesati svoje prispevke za nje tudi slednja dva. Konsument posredno, ko kupuje blago, v kojega ceno je vračunal trgovec tudi svoje prispevke za trgovsko in obrtno zbornico. Zadruga pa celo neposredno, ker se skuša siliti tudi nje, da prispevajo za trgovske in obrtne zbornice, ki se nahajajo skoro redno med sovražniki zadružništva.

Zadružništvo se razvija v več kakor enem oziru pod težjimi pogoji kot privatna trgovina. Koliko sil zahteva pri njem že statistično delo, ki

naj omogoči, da preidemo enkrat iz sedanje anarhije v produkciji in trgovini do gospodarstva, razvijajočega se po načrtu! Že to samo je za združništvo velik privilegium odiosum, ki odtehta marsikak malenkostni resnični privilegij! V vse to ima malokdo vpogled, često tudi tisti ne, ki dajejo državi zakone in ki jo upravljajo. Pač pa je razširila privatna trgovina potom svojih gremijev in ne v zadnji vrsti potom propagandnega dela trgovskih in obrtnih zbornic povsod uverjenje, da živijo zadruga od samih nezaslišanih privilegijev, medtem ko so zapisani ti privilegiji samo še v naši ustavi, za vse dejansko življenje pa velja prej nasprotno.

En primer!

V zavesti, da predstavlja nov gospodarski tip, se je združništvo vedno upiralo, da bi veljale zanj določbe obrtnega reda, ki je pravilnik za trgovske in obrtniške cehe, namenjen predvsem v to, da štiti privatne trgovce in obrtnike. Njegov odpor pa ima le delne uspehe. Privatna trgovina hoče uveljaviti za zadruga vse dolžnosti, ki jih nalaga podjetjem obrtni red. Istočasno pa jim odreka vse pravice, ki jih obrtni red daje. Za združno trgovino naj bi veljali na primer vsi predpisi o usposobljenosti v njej zaposlenega osebja. Vkljub temu pa zadruga ne bi smela izdajati učnih spričeval. Združna trgovina, — ki se ima boriti baš radi tega z največjimi težavami, ker si mora združno čuteč, a vendar strokovno usposobljen naraščaj šele vzgojiti, — naj bo torej prisiljena, da izpopolnjuje svoje sotrudništvo iz vrst naraščaja, prožetega s špekulativno mentaliteto privatne trgovine! — —

A trgovske in obrtne zbornice so sedaj veljavne zakone tako razložile, — in upravni organi zaukazujejo pod njihovim vplivom celo v nasprotju z dosedaj veljavno prakso, da mora biti tako! Tako se izpreobrača privilegirano stališče združništva v praksi v nasprotje in med tistimi, ki so na tem največ krivi — so trgovske in obrtne zbornice. Vkljub temu se nalagajo prispevki za te zbornice tudi zadržam.

Zdi se nam, da je sovražnike težko ljubiti, — še težje pa je plačevati zanje prispevke in kovati njihovo orožje. Zato je čisto naravno, da se zadruga tem prispevkom upirajo in da zahtevajo, naj se porabijo v varstvo njihovih interesov.

Tako so postale baš zadruga nositeljice zahteve po posebnih konsumentskih zbornicah. V kolikor imamo pred očmi le zadruga, bi rekli morda pravilneje: združnih zbornicah. Taka institucija bi bila za združništvo to, kar so za trgovino in obrt trgovske in obrtne zbornice. Združne zbornice bi se dale razmeroma lahko upostaviti: one bi bile organ, ki bi združeval različne združne zveze v enoto in ki bi razpolagal z vso zaščito in z vsemi sredstvi, ki jih imajo trgovske in obrtne zbornice od politične oblasti.

Nekaj takega je poljski združni zakon s svojim „Združnim svetom“ že ustvaril.

Na Češkem so še izrekli na zborovanju Zveze konsumnih društev za to, naj bi se ustvarile združne zbornice kot posebne sekcije trgovskih in obrtnih zbornic.

Čeprav so iz razlogov, ki smo jih zgoraj navedli, baš združni delavci nositelji odpora proti trgovskim in obrtnim zbornicam, se krijejo v tej točki njih interesi z interesi vseh konsumentov. Nasprotje med združnim podjetjem in konsumentom ni tako ostro kakor med konsumentom in privatnim podjetjem. Zakaj vezi med odjemalcem in združnim podjetjem so zelo tesne. Dobički podjetij prehajajo zopet v roke konsumentov nazaj. Zato se dajo tu interesna nasprotja lahko premostiti. Tako je mogoče napraviti iz združnih zbornic zbornice konsumentov.

V te zbornice naj bi imenovala en del zastopnikov posamezne združne zveze, drugi del delavske zbornice, kmetijske družbe in morda še druge organizacije konsumentov.

Tako bi dobili institucije, ki bi bile protiutež trgovskim in obrtnim zbornicam. Zahteva po konsumentskih zbornicah v eni ali drugi obliki ne sme izginiti več z dnevnega reda.

Zastopniki vseh strank, ki čutijo z ljudstvom, se morajo ž njo resno baviti.

Stvar natančnejšega in konkretnjega študija bo, kako se bo dalo te zbornice najlažje in najpraktičneje organizirati. Po našem mnenju ste mogoči tu dve poti: Ali ta, da se naslonimo na trgovske in obrtne zbornice in jih reorganiziramo in izpopolnimo z novimi avtonomnimi oddelki, — kar bo njih enostranost omililo, — ali ta, da se naslonimo na združništvo in združne zveze.

IVAN OBLAK:

RUSKA SOVJETSKA USTAVA.

V naslednjem bomo podali kratko sliko ruske sovjetske ustave, kakor sta jo potrdila tretji in peti kongres sovjetov. Verjetno je, da so to ustavo poznejši kongresi že v marsikaki točki revidirali. Vkljub temu pa so ostali njeni temelji brez dvoma še nedotaknjeni. A tudi brez ozira na vse dosežanje in morebitne bodoče spremembe, ostane ta ustava, ki izvaja smernice gigantske ruske revolucije, eden najvažnejših političnih dokumentov najnovejše zgodovine.

Poskusimo podati najprej sliko politične organizacije, kakor jo predpisuje ta ustava.

Kaj te ruski sovjet?

Ruski sovjet je podoben zaupniškim zborom, kakor jih pozna vsaka strankina organizacija tudi pri nas. V vasi je sovjet majhen. Ako bi bile ruske vasi tako male kot naše, bi obstojal povsod le iz treh članov. Več članov kot 50 pa v vaseh in manjših mestih ne sme imeti.

V večjih mestih, to je v mestih nad 10.000 prebivalcev, pa šteje sovjet najmanj po 50 članov. Ako šteje mesto nad 50.000 prebivalcev, pride na vsakih nadaljnih 1000 prebivalcev po en nadaljni član. Vendar pa tudi mestni sovjeti ne smejo šteti nad 1000 članov.

Če prenesemo vse to v naše domače razmere, lahko ponovimo še enkrat: ruski krajevni sovjeti so podobni po svojem ustroju zaupniškim zborom, kakor jih tudi naše politično življenje pozna. V naših večjih mestih — kot so Ljubljana, Maribor, Celje bi obstojal tak „sovjet“ iz 50 članov, po drugih krajih bi bil sorazmerno manjši. Zunaj na vaseh bi štel po večini le tri člane.

Sovjet se shaja v mestih po enkrat na teden, v naselbinah pa na vsakih 14 dni po enkrat. Za tekoča dela izvoli sovjet iz svoje srede izvrševalni odbor, ki v vaseh ne sme šteti nad 5 članov, v mestih pa ne več kot 15 članov. Le izvrševalni odbor moskovskega in petrograjskega sovjeta smeta šteti po 40 članov.

Ti izvrševalni odbori so dejanski nositelji politične moči. Če mislimo tudi tu na analogijo iz našega političnega življenja, bomo dejali: kakor so sovjeti naši zaupniški zbori, tako so izvrševalni odbori naši politični odbori. Po naših vaseh bi bila sovjet in izvrševalni odbor večinoma eno in isto. To pa zato, ker so naše vasi manjše kot ruske. Za vasi bi izvrševalni odbor pri nas odpadel, oziroma bi bil isto kot sovjet. Na mesto slednjega pa bi stopila skupščina vseh vaščanov, ki jo ruska ustava tudi omenja. Nad vasjo stoji v Rusiji občina. Ta občina mora biti, kakor je razvidno iz tozadevnih določil sovjetske ustave, dokaj večja kot je naša.

V naše domače razmere bi se jo dalo tako prenesti, da bi si mislili občino tako veliko kot so gospodarska področja naših trgov. Taka občina ima svoj krajevni zbor sovjetov. Vsaka vas odpošlje v ta zbor vsaj po enega odposlanca. Ako pa šteje vaški sovjet več kakor deset članov, pa se pošlje vanj na vsakih 10 članov sovjeta po enega zastopnika. Na čelu občine stoji izvrševalni odbor (občinski odbor), ki sme šteti največ po deset članov. Občinski sovjetski zbor se mora shajati najmanj po enkrat na mesec. Nad občino stoji okraj. Ta okraj je merjen po naših razmerah — tudi zelo velik in obsega približno toliko prebivalcev, kot po naši ustavi projektirane oblasti.

Okrajni zbor sovjetov je že cel parlament, ki šteje okrog 300 članov. Sestavljen je tako, da pride vanj na vsakih 1000 prebivalcev po en član. Ta zbor se sklicuje po potrebi, najmanj pa vsakega četrta leta po enkrat. Na tem zborovanju se voli okrajni izvrševalni odbor, ki je v dobi od enega kongresa do drugega nosilec politične moči v okraju. On šteje največ po 20 članov.

Nad posameznimi okraji je gubernija, ki je organizirana ravno tako kot okraj. Rusko gubernijo se da primerjati po obsegu in prebivalstvu z našimi zgodovinskimi pokrajinami. Volitve v gubernijski zbor sovjetov se imajo izvršiti normalno na okrajnih zborih sovjetov. Gubernijski izvrševalni odbor šteje največ 25 članov.

Nad gubernijo ima Rusija pokrajine, kojih obseg ne bo manjši nego obseg vsega našega državnega teritorja. Pokrajinski zbori sovjetov sestojajo iz največ po 500 članov, ki se imajo voliti normalno na gubernijskih zborih sovjetov. Tam se volijo izvrševalni odbori za pokrajine, ki smejo šteti tudi največ po 25 članov. Pokrajinski zbori se shajajo najmanj po dvakrat na leto.

Najvišja oblast v Rusiji je vseruski sovjetski zbor. Ta zbor je veličanska skupščina. V njo voli po 125.000 prebivalcev z dežele po enega zastopnika, po 25.000 prebivalcev z mest pa tudi po enega. Vseruski zbor šteje po tem takem okrog 1000 članov. Vseruski zbor sovetov izvoli iz svoje srede 200 članov broječi izvrševalni odbor, ki je od kongresa do kongresa najvišja oblast sovjetske republike. Ta izvrševalni odbor bi lahko primerjali mutatis mutandis še najložje s parlamentom parlamentarne države.

Istotako odgovarjajo tudi v nižjih instancah izvrševalni odbori bolj našim občinskim odborom, deželnim zborom in drugim takim parlamentarnim korporacijam kakor pa sovjeti sami, ki so po naše povedano le nekake skupščine političnih zaupnikov.

Že iz tega, da se shajajo te skupščine le perijodično in na kratko časa, se da sklepati, da leži vse težišče politične moči v izvrševalnih odborih, ki so prave zakonodajne in kontrolne institucije sovjetske Rusije. Sovjeti sami opravljajo le par važnih funkcij. Oni so posredovalen organ, poklican, da politične smernice zakonodajnih in upravnih oblasti popularizira, obenem pa tudi nekako merilo za težnje, ki vladajo med ljudstvom. Slednje seveda le v slučaju, da političen pritisk od zgoraj ni tak, da bi jim branil priti do izraza.

Politična moč sovetov leži v tem, da so njihovi zbori obenem volilne skupščine, ki volijo izvrševalne odbore, ki so, kot smo dejali, v sovjetski Rusiji politično približno tako važne korporacije, kot v parlamentarnih državah zakonodajni zbori. Tu preseneča, da je funkcijska doba teh odborov tako kratka. Ona traja le od zбора do zбора. Iz tega bi se dalo na prvi pogled sklepati, da se mora sestava izvrševalnih odborov naglo spreminjati. Ako bi bilo tako, bi pomenjalo to veliko nestalnost in nesigurnost v ustavi in upravi. Ta sklep pa ni pravilen.

Večji ko je sovjet, tem manj je zmožen priti sam s krepko inicijativo, zlasti ker mu nedostaja časa, da bi se mogel uveljaviti. Zato mu ne preostaja nič drugega, kakor da se podvrže tudi pri izvrševanju svoje najvažnejše funkcije, volitev v izvrševalni odbor, inicijativi tega izvrševalnega odbora. Tako se izpopolnjujejo te organizacije dejansko potom kooptacije. Vsled tega je njih sestava in politika stabilnejša kot politika in sestava naših zakonodajnih korporacij. Na višjih vodilnih mestih se da tudi od daleč ugotoviti, da se pojavljajo v teh korporacijah stalno ista imena. Podobno pa se da tudi za nižje instance sklepati.

V čem se razlikujejo ruski izvrševalni odbori, ti ruski parlamenti od zakonodajnih zborov v zapadnih državah? Tudi ruski izvrševalni odbori so — enako kot zapadni parlamenti — v prvi vrsti zakonodajni in kontrolni organi.

Predsednik vseruskega centralnega izvrševalnega odbora je ob enem predsednik ruske sovjetske republike. Od zapadnih ustav vsebuje le avstrijska, kjer je predsednik parlamenta ob enem državni predsednik, nekaj podobnega.

Druga posebnost ruskih izvrševalnih odborov je kot se zdi ta, da leži v njih vse bolj kot pri naših parlamentih, težišče vsega dela v odsekih in v drugih specijalnih misijah.

Kakor na zapadu, tako je tudi v Rusiji pravi upravni organ vlada. Člani vlade so izbrani iz izvrševalnega odbora in se imenujejo kakor znano ljudski komisarji. Vsak član vlade ima svoj sosvet, sestavljen iz članov vseruskega izvrševalnega odbora. Ta sosvet ima posvetovalno pravico. Vse odredbe ljudskih komisarjev se imajo predložiti temu sosvetu v presojo, razven če ne trpijo odloga. Sosvet, kakor tudi vsak njegov član, se lahko pritoži na celokupno vlado (svet ljudskih komisarjev) ali pa na celokupni izvrševalni odbor v roke njegovega predsednika, ki lahko te sklepe sistirajo.

Kar se razmerja moči med centralno oblastjo in med avtonomnimi oblastmi tiče, nas ne sme motiti naslov „federativna republika“. Ruska sovjetska republika je država z močno centralno oblastjo, ki je neoporečni dejanski in tudi zakoniti nositelj vse politične moči v državi. Vojska in finance — ta dva glavna vira državne moči — sta centralizirana. Posamezni podrejeni sveti smejo sklepati le o dokladah, ki pa jih morajo predpostavljene sovjetske oblasti potrditi.

Legislativna kompetenca vseruskega izvrševalnega odbora je popolnoma neomejena. On se lahko bavi z vsako stvarjo, ki jo sklene pritegniti v svojo kompetenco. Podrejeni organi pa so kompetentni le v tistem okviru za legislativo, ki ga višje instance določajo. V tem pa je ravno bistvena razlika med edinstveno državo in med pravo federacijo. Pri pravi federaciji je centrala le nekak „splošne smernice“ določujoč — to se pravi prazne resolucije sestavljajoč biro —, kakor ga imamo pred seboj — recimo v zvezi narodov. Težišče moči pa leži v federiranih edinicah. Čim bolj pa je težišče moči v celoti, tem manj se da govoriti o pravi federaciji.

Izven vsakega dvoma je, da Rusija ni federativna država v smislu — Bakuninovega anarhizma. Jasno je, da oživi vsaka revolucija anarhistične tendence, da vodi za prvi čas v atomiziranje politične moči. Ravno tako pa je tudi to izven vsakega dvoma, da pri tem ne more ostati. Moderno gospodarsko življenje je ustvarilo velikansko delitev dela. Zato zahteva velikih gospodarskih enot, ki se med seboj izpopolnjujejo. Posamezni delci takih enot se morajo najti. Kdor ne veruje kot Bakunin v to, da se morejo najti brez vsake zunanje sile, ta mora vedeti, da socializem ni anarhizem in da predpostavlja za enotna gospodarska ozemlja enotno suvereniteto. Rusija se izreka že v ustavi iz leta 1919. proti anarhizmu in uveljavlja vkljub vsej decentralizaciji močno centralno oblast. Seveda uveljavlja na drugi strani veliko svobode, vso svobodo, ki je s tem združljiva. Rusi so ustavni problem centralizma in avtonomije dobro rešili. A ne tako kot bi človek mislil, ako gleda bolj na ime kakor na vsebino.

PREGLED RAZVOJA NAŠIH STROKOVNIH ORGANIZACIJ.

Iz šol za „rekrute“, za kar so veljale strokovne organizacije pred vojno, se razvijajo te v važen faktor narodnega gospodarstva. Temu primerno je treba preurediti tudi njihov ustroj. Če smo dobili prostor v „Naših zapiskih“, kjer imamo priliko kritično premotovati aktualne probleme, lahko pozdravimo to dejstvo kot korak k temu cilju.

V boljše razumevanje hočemo razdeliti razpravo na važnejša razdobja v življenju naših strokovnih organizacij. Kot štiri važne mejnike v njih razvoju je smatrati:

1. stanje organizacij v predvojni dobi;
2. razmah in ustvaritev lastnih central po prevratu;
3. notranja kriza;
4. prehod k stabilnim razmeram.

Stanje organizacij v predvojni dobi je bilo dokaj kritično. Nerazvita industrija, malenkostne razmere v deželi, pomanjkanje zmožne inteligence so bili glavni vzroki počasnega napredovanja. Tudi centrale, katere so imele vse svoj sedež izven dežele, po večini na Dunaju, niso vedno razumele naših posebnih razmer, po drugi strani je pa takratnemu iz malenkostnih razmer izhajajočemu mišljenju našega delavstva nasprotovala nemška sistematika. Šolo so skoro izključno nadomestovale akcije, katerih zaključek je odgovarjal nestrokovnjaškemu pričetku. Peščica vodilnih sodrugov, ki se je v glavnem — kar morda ni bilo čisto prav — udejevala v političnih organizacijah, ni mogla povsem prepričati, da bi se resnemu gibanju ne primešaval romantični avanturizem. Temu naključju je pripisavati n. pr. karakteristično dejstvo, da so funkcionarji neke organizacije obljubili plačati članom par sodčkov piva, če se odzovejo vabilu na shod. Temu primerno je bil vzgojen tudi čut indirektno koristne solidarnosti. En sam pojav na temu polju nam naslika takratni primitivni smisel za organizacijo.

Pred vojno enkrat (datuma se ne spominjam) so v tržaški ladjedelnici zastavkali livarji. Med stavkujočimi, okrog 70 po številu, je bilo po narodnosti skoro polovico Slovencev. Vodstvo ladjedelnice je pripisovalo stavki principijelni značaj in jo je sklenilo za vsako ceno zadušiti. V to svrhu je odposlalo modele v Prago, kjer naj bi jih tamošnje livarne vlije. Praško delavstvo pa, opozorjeno po takratnem tajništvu kovinarske internacionale v Stuttgartu, je to delo odklonilo. Isto so storili delavci na Dunaju in kasneje v Londonu. Stavkujoči livarji v Trstu so se že veselili dobljene bitke, ko jih je kot strela zadela novica, da je tovarna Samassa v Ljubljani to delo sprejela in se tudi delavstvo izvršitvi ni uprlo.

Ugled našega delavstva je bil s tem činom popolnoma porušen in še danes čutijo naši delegatje pri mednarodnih stikih hladne sprejeme.

Bilo bi krivično očitati posameznikom, cel narod je bil hlapčevsko vzgojen.

V takem položaju se je nahajalo gibanje strokovnih organizacij, ko je izbruhnila vojna, katera je posebno v prvem času zatrla vsak polet.

Sicer so se med vojno trudili nekateri pogumnejši sodrugi, med njimi sodr. Zore, Čobač, Mlinar in Hlebš, da bi organizacijam saj življenske niti obvarovali. Posrečilo se jim je toliko, v kolikor pač razmere niso bile močnejše od njihove volje in požrtvovalnosti. Vendar pa o kakih akcijah ni moglo biti govora. Vse delo se je omejilo na posamezne slučaje pritožb in intervencij.

Če se je z največjim trudom pred vojno posrečilo sestaviti vsaj majhna organizacijska središča, iz katerih naj bi izžareval napredek, je vojna do malega še ta razkropila.

Čudno ni, če val iz zlomljene fronte ni našel pripravljenega aparata, ki naj bi mu dal zanesljivo smer. Nova nacionalna grupacija je nalagala ustanovitev lastnih central, zmožnih sodrugov je pa celo za pisanje pristopnih izjav primanjkovalo. Če bi bilo storjeno tudi na tisoče napak, bi se temu nihče ne čudil, kdor pač le nekoliko to delo pozna. Treba bi bilo vedeti to takrat, kar smo se iz izkušenj kasneje naučili, pa bi imeli danes organizacijo, ki bi se z lahkoto tudi z najmočnejšimi organizacijami kosale. Najhujši pogrešek je pač v tem, da že takrat nismo skrbeli za sredstva, katera danes nujno potrebujemo. Prispevki za organizacijo so znašali takrat 80 vin. tedensko, s čimer se je komaj plačevala nezadostna uprava in agitacija. Če bi bili takrat dalekovidnejši, nastavili bi primerne prispevke (denarja med ljudstvom je bilo mnogo), s katerimi bi omogočili zgraditev boljšega in seveda dražjega aparata, utrdili tiskovni sklad ter ustanovili velikopotezno šolo za agitatorje in organizatorje.

Kasnejšemu razvoju bi na ta način napravili nepreračunljivih zaslug, ker bi prvič z visokimi prispevki zavirali prehitro naraščanje članstva, kateremu bi postavili nasproti sproti se izpolnujoč organizacijski aparat.

Najboljše so rešili nalogo še lesni delavci, ki so se kljub malenkostnim prispevkom uredili vsaj centralo, ter s tem celo gibanje postavili na dokaj zanesljiv temelj. Zahvaliti se imajo za to svojemu predsedniku, ki je vsekakor med strokovničarji najbolj podkovan. Vse druge organizacije pa vsega tega niso dovoljno razumevale — skušale so ohraniti seme v shrambah, mesto da ga posejejo. Napake so se maščevale s precejšnjo krizo v organizaciji. Oni, ki so trdili, da je prišla kriza v idejo, razmer niso poznali, bilo ni nič drugega kot otroška bolezen — ošpice.

Ljudje, ki so prišli iz vseh mogočih razlogov v organizacije, katere niso imele zanesljivih kadrov, pač niso mogli enotno nastopati, vsak močnejši klic jih je razdvojil.

Zadnji čas se razmere vidno boljšajo. Mnogi, ki je prej niso znali, vedo sedaj ceniti notranjo poglobitev organizacijske misli. Sanjavi „kako bi moralo biti“ se umika realnemu „kako je“. Želeti bi bilo treba le, da novo življenje, ki preveva organizacije, brez prevelikih pretresljajev nadomesti staro polovičarstvo. Tok reorganizacije je treba do zadnjega obdržati

v rokah, vrši naj se po načrtu, v katerem ne sme manjkati temeljne postavke v prvi vrsti poglobljati, v drugi še le širiti organizacijsko misel. Urejene organizacije bodo zgovorno vabile, mnogo agitacije bo prihranjene. Razvoj organizacij se zadnje čase v tej smeri vrši, zato je naš optimizem opravičen. Treba je krepkih smernic, podrobnega dela in pridnosti, drugo bo prinesel razvoj.

IVAN LOGAR:

DELAVSKE ZBORNICE.

Delavska zbornica, ki bodi zakonita zastopnica delavskih interesov, ni potrebna le za delavstvo; ona je potrebna tudi za državo samo. Kajti, ni dvoma, da se bo morala baviti država odslej veliko intenzivnejše z delavskimi zadevami in zahtevami, kot je to storila doslej. Pri tem delu pa bo le težko pogrešala inicijative, nasvetov in sodelovanja delavstva in poslužiti se bo morala tudi sodelovanja delavskih organizacij.

Delavska zbornica je zakonita zastopnica celokupnega delavstva z veliko nalogo, da varuje in zastopa njegove gospodarske interese. Po teh svojstvih se ta naša delavska zbornica bistveno razlikuje od drugih sličnih gospodarskih interesnih zastopstev. Z laškimi „Camere del lavoro“ imata le skupni imeni; kajti camere del lavoro so organi delavskih organizacij samih. Razlikujejo pa se naše delavske zbornice tudi od delavnih zbornic, ki obstojajo na primer na Holandskem, po tem, da je obveljal v naših delavskih zbornicah čisti razredni značaj. Delovne zbornice so namreč paritetna zastopstva podjetnikov in delavcev gotovih pridobitnih panog. Zato je socialna demokracija od vsega početka odklanjala delovne in zahtevala delavske zbornice.

Delavske zbornice so sad organičnega procesa, stremečega za tem, da imej vsak interesent vpliv na državno zakonodajo in upravo.

In eno najbolj razveseljivih dejstev pri naši uredbi o delavskih zbornicah je to, da ni obveljal princip paritetnega zastopstva podjetnikov in delavcev. Predvsem bo padla zato krinka, ki je doslej mnogokrat in mnogega motila, češ, da imajo trgovske in obrtniške zbornice objektivni in uraden značaj. Sedaj je končno izvedeno in izvršeno to, da so trgovske in obrtniške zbornice le zastopnice podjetnikov, delodajalcev. Ta ločitev more le blagodejno vplivati in prispevati, da bo čistejši in poštenjši gospodarski razredni boj.

Neizpodbitna je delavska pravica, da soodločuje in sodeluje pri upravi na narodno gospodarskem polju. Delavstvo si je to pravico priborilo in delavstvo stremi, da uresniči in izvede to pravico tako v posameznem obratu, kakor tudi v splošnem gospodarstvu.

Organizacija delavskih zbornic odgovarja organizaciji trgovskih in obrtniških zbornic, tako da sta obe inštituciji popolnoma enakovredni.

V členu 2 uredbe o delavskih zbornicah so eksemplikatивно našete naloge delavskih zbornic, v tem členu je zarisan njih širni delokrog.

V delokrog delavskih zbornic spada zaščita vseh gospodarskih, socialnih in kulturnih interesov delavcev in nameščencev.

Delokrog delavskih zbornic obsega, kot vidimo, celotno socialno in gospodarsko politiko. Delokrog delavskih zbornic bi zato lahko delili: 1. na agende, ki so zvezane z zakonodajo, in 2. na agende, ki so zvezane z upravo.

Vsa poročila in vsi nešteti predlogi delavskih zbornic naj imajo namen in nalogo, pospeševati zakonodajo v prid delavstvu in vplivati na zakonodajo delavstvu v korist in dobrobit. Vzporedno s to nalogo pa bodo morale vršiti delavske zbornice praktično delo, to je, sodelovati bodo morale pri obrtni in gospodarski upravi pri socialno-političnih inštitucijah in udeleževati se posvetovanj sorodnih korporacij.

Z uredbo so se ustanovile delavske zbornice v Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Splitu in Novem Sadu. Ne glede na to, da je že stara Srbija poznala inštitucijo delavskih zbornic, bodo torej vse te zbornice dajale mnenja o zakonskih osnutkih, predlogih in — kdo ve, če se bodo ta mnenja vedno krila in ujemala. Ker tega uredba ne predvideva in te možnosti ne upošteva, bodo pač morale delavske zbornice same dobiti medsebojnih stikov. S tem si bodo prihranile mnogo dela, na drugi strani pa utrdile in olajšale težko pot.

Za celokupno delavstvo naše države bodo delavske zbornice temeljni kamen, na katerem bodo morali graditi naprej vsi skupaj, in delavske zbornice bodo morale izvesti interesno delavsko organizacijo navzgor in navzdol. Delavske zbornice bodo morale izgraditi pot do delavskega parlamenta celokupnega jugoslovskega proletarijata in navzdol doseči izvedbo inštitucije obratnih svetov.

Dokler delavec ne bo imel pravice soodločevati v obratu, toliko časa delavec ne bo vedel zanesljivo svetovati v industriji, obrti.

Najvažnejša naloga, ki jo imajo delavske zbornice, je sodelovanje pri zakonodaji. V tem pogledu je odprto delavskim zbornicam najširje polje. In delavske zbornice bodo morale inicijativno poseči v vseh zadevah, ki se tičejo posredno ali neposredno delavskih interesov.

Ureditev delavnega razmerja, delavske zaščitne zakonodaje, preuredba socialnega zavarovanja, odprava stanovanjske bede, vse pereča vprašanja, katerim bodo morale dati delavske zbornice stvarne podlage in delavske zbornice bodo morale spraviti te za delavstvo nujne, neodložljive zadeve do ugodne in zadovoljive rešitve.

Val druginje danes zopet narašča. Nihče ne ve danes, kakšne bodo cene jutri. Delavstvu pa manjka torišča, kjer bi moglo izraziti svoje zahteve, povedati svoje predloge. Delavske zbornice bodo morale posvetiti vso pažnjo tudi tem vprašanjem, kakor tudi vprašanju ljudskega zdravja in ljudske izobrazbe.

Tako bodo postale delavske zbornice plodonosna vez med delavstvom in parlamentom. Delavske zbornice niso sicer legislativne korporacije, niso

delavski parlament, pač pa so interesno zastopstvo delavstva, torej organ, čigar delovanje zavisi od stopnje razredne zavednosti.

In isto velja končno o vseh zakonih in uredbah, ki tvorijo podlago demokratični obratni ustavi: razrednega boja delavnega razreda ne bo oviral in zavrl pisan zakon. Tudi ne more biti teh zakonov naloga, da ovirajo razredni boj. Vsi ti zakoni bodo doživeli usodo, ki jim jo bo določilo delavstvo. Čim jasnejše, čim točnejše bo zapopadlo in razumelo delavstvo svoje razredne interese, tem preje bo zavladovalo v gospodarstvu.

Če se končno vprašamo pri tej obilici nalog in problemov, kakšno misijo bodo faktično vršile pri tem delavske zbornice, je odgovor le eden: Delavske zbornice bodo veljale toliko, kolikor bo veljala delavoljnost in energija zborničnih članov.

GOSPODARSKI PREGLED.

Sčasoma bomo mogli napraviti bilanco svetovne krize, ki je zadela predvsem v svetovni vojni zmagovite države. Francoski uvoz je znašal v prvi polovici l. 1921. 10.407,438.000 frankov proti 26.191,702.000 v prvi polovici 1920; francoski uvoz je torej nazadoval v tem času za 1.456,378.000 frankov. Zanimivo pa je, da še izkazuje Francija v tem času aktivno trgovinsko bilanco, kajti njen izvoz je presegal uvoz za skoro 400,000.000 frankov. Angleški uvoz je znašal v prvi polovici 1921 571 milijonov funtov šterlingov, dočim v prvi polovici 1920 1033 milijonov funtov šterlingov; izvoz pa v prvi polovici 1921 368,9 milijonov in v istem času leta 1920 135,9 milijonov funtov šterlingov. Samo po sebi pa se razume, da izkazuje tudi Anglija aktivno trgovinsko bilanco. Iz Amerike še nimamo na razpolago takih bilanc. Iz produkcije jekla pa lahko razvidimo, kako je nazadovala vsled te svetovne krize produkcija. Iz poročila 33 družb, ki producirajo 84% vsega jekla, je znašala produkcija v prvi polovici 1921 9,01 milijonov ton, dočim je znašala produkcija v istem času leta 1920. 17,63 milijonov ton.

V splošnem lahko rečemo, da ta kriza še traja, da pa se ni bistveno poostrila. Odkar je zopet pričelo delo v angleških premogovnikih, se ni nikjer posebno poostrila kriza v oddaji premoga. Sicer pričenjajo tožiti belgijski premogovniki, da zaostaja njihov premog vsled angleških dobav, toda bistveno ni izpremenila angleška premogovna produkcija ničesar.

Brezposelnost na Angleškem malo ponehava. V Franciji je znašalo število brezposelnih, ki jih je podpirala država dne 24. junija 1921 54.000, dočim je znašalo to število teden dni poprej 60.000 in 30. aprila pa 86.100. V Švici je bilo 4. julija 130.115, 20. junija 134.687 in 20. maja 146.143 brezposelnih. Število brezposelnih se je torej znižalo za približno 10%. Seveda nas te številke ne smejo zavesti v prevelik optimizem.

Poleg tega vidimo krčevite napore podjetnikov, zmanjšati produkcijske stroške in znižati predvsem mezde. V francoski kovinarski industriji so zni-

žali mezde za 2—3 franke na dan in ameriška Bethlehem-Steel-Corporation je znižala mezde za 10%; brez konca pa bi lahko navajali i druge, neštne družbe, ki so znižale mezde svojemu delavstvu. Z znižanjem mezd si omogoči kapitalizem cenejšo produkcijo, da bi lažje spravil na trg svoje produkte. Pri tem pa pozablja kapitalizem, da je zelo drago plačal možnost, da proda svoje izdelke. Kapitalizem je znižal mezde, znižal pa je tudi kupno moč onih, ki naj pokupijo „cenejše“ produkte. Kaj pomaga torej nižja cena izdelkov, če pa je obenem zmanjšana kupna moč delavnega razreda. Način, kakor rešuje kapitalizem gospodarske krize, bo brezpogojno povzročil in zakrivil nove krize.

Sedanja kriza je torej malo ponehala in zapadni kapitalizem je našel nova sredstva in nova pota, da bo postal zmožen konkurence napram Nemčiji.

Najvažnejši moment pa, ki opravičuje do delnega optimizma, je okolnost, da Rusija tako zelo potrebuje vseh produktov. Ni mogoče misliti takih produkcijskih preostankov, ki bi jih Rusija ne potrebovala. Obupni klici iz Rusije, ki so namenjeni vsemu civiliziranemu človeštvu, prihajajo sedaj v času, ko so polne vse zaloge. Se bodo li odprla ta skladišča, da pomagajo stradajočim in bolnim ljudem? Pa krut je mehanizem kapitalističnega gospodarstva. Kapitalizem ne deli blaga tam, kjer je potreba, on oddaja blago le tja, od koder dobiva protivrednosti. In tako se bo — izvzemši velike pomožne akcije, ki jih je započela proletarska solidarnost v vseh državah za ruski proletarijat — storilo od meščanske strani le malo za ta najbednejši proletarijat. V bistvu pa se bo oskrbela Rusija na čisto drug način. Rusija trenutno ne more nuditi dajatev za blago in živila v tej izmeri kakor bi bilo potreba. Tudi, če bi še bil nedotaknjen veliki ruski zlati zaklad, bi ne mogel zadovoljiti zapadnega kapitala. Kakor kreditira posameznik delavcu posojilo, pa si zato zarubi delavčevo imovino in stavi težke pogoje, ravno tako rubi zapadni kapital del za delom, kos za kosom ruskih gospodarskih vrednot neizmerne vrednosti. S tem dobiva stopnjema v svoje roke večji del ruskega gospodarstva, in ne pozabimo, s tem tudi dober del politične moči. Rusija, ki je bila še do nedavnega časa strah buržoazije, je postala objekt kapitalističnega razvoja in izkoriščanja. To in prav nič drugega je vsebina politike gospodarskih koncesij. Glasom zaupnega poročila, ki ga je podal komisar Bonč-Brujevič na seji sovjeta ljudskih komisarjev, je bilo doslej izdanih 71 koncesij; med temi je 8 gozdnih koncesij v azijski Rusiji, 30 gozdnih koncesij v evropski Rusiji, 19 rudniških in premogovnih koncesij in 14 poljedelskih koncesij.

Rusija pa je morala še bolj popustiti napram kapitalističnemu gospodarstvu. 5. julija je izdala sovjetska vlada naredbo o zakupni oddaji industrijskih podjetij. Ta naredba pomeni popolno kapitulacijo socialističnega gospodarskega principa v Rusiji. Zaradi važnosti te naredbe navajamo v nastopnem dobesedno njen izvleček:

I. Splošni vidiki.

1. Za splošno pravilo velja načelo, da se oddajajo v zakup v prvi vrsti ona podjetja, ki bodisi popolnoma počivajo ali pa

le zelo malo obratujejo. Kakor hitro pa se izkaže, da more privatna inicijativa — s tem, da izrabi bogastva Rusije na surovinah — dvigniti v večjem obsegu produkcijsko zmožnost podjetij, se oddajajo v zakup tudi taka podjetja, ki sicer delno obratujejo. V tem zadnjem slučaju mora vsebovati pogodba zavezo prevzemnika, da bo zvišal kapaciteto obrata...

2. Pri oddaji podjetij v zakup je paziti na to, da imajo prednost velike zadruga in organizacije.

3. Poleg tega pa se naj da prilika do zakupa tudi privatni inicijativi posameznih oseb — da, tudi prejšnjim lastnikom podjetij, katerim so znane krajevne razmere. Pri tem pa je treba paziti na to, da se izločijo vsi špekulativni elementi. Tuji državljani imajo iste pogoje kot ruski.

4. in 5. točka urejata produkcijski program.

II. poglavje ureja prevzemanje zaloge po zakupniku.

III. poglavje govori o dobi zakupa.

Doba zakupa se ravna po vrednosti objekta, po potrebnih investicijah i. t. d. V pogodbi se morajo navesti tudi pogoji, pod katerimi ima zakupnik morebitno predpravo pri vnovični oddaji podjetja v zakup.

IV. poglavje zavezuje zakupnika, da izgradi podjetje.

V. Plačevanje zakupa.

Da je zakupnik upravičen izkoriščati podjetje, mora nuditi državi ekvivalent, ki je v gotovem razmerju z vrednostjo v zakup oddanega podjetja, in sicer naj obstoja ta ekvivalent bodisi v obliki enega dela produciranih vrednot ali pa v obliki denarja...

VI. poglavje ureja oddajo v zakup in

VII. poglavje govori o kontroli in jamstvu.

Ta naredba gre morda še bolj daleč kot pa politika koncesij. V večini slučajev bo efekt te naredbe sovjetske vlade ta, da bo zopet upostavljen prejšnji lastnik.

Vsled vseh teh odredb je postala Rusija šele zopet „godna“, da jo postavljajo kapitalisti zopet v svoje kalkulacijske račune. Doslej ni pomenila Rusija za kapitalizem — gospodarsko promatrano — prav nič, brezračni prostor, s katerim ni bilo sklepati pogodb. Sedaj pa bo postala Rusija oddajno in eksploatacijsko ozemlje za kapitalizem. Gospodarski razvoj silno hitro napreduje. Doživeli smo, ko se je tekom kratke dobe popolnoma izpremenila celotna gospodarska slika, doživeli smo, kako je sledila velikanski potrebi in pomanjkanju po vojni težka oddajna kriza, pod katere vtisom in vplivom živimo sedaj. Toda, že se odpira prostrano rusko ozemlje, ki bo porabilo vse zaloge in to bo edini izhod iz krize.

„Betriebsrat“.

NEKAJ O SOCIALIZACIJI.

Socializem je delo velikega duha, nesebičnosti, vestnosti, samozatajevanja, plemenitosti in zaupanja. —

Jos. Sykora.

Predsednik Masaryk, ki je svoje težko življenje pričel v delavnici in ga danes končuje kot poglavar češkoslovaške republike, je izrekel v enem svojih govorov: problem socializacije zahteva globoko in resno premišljevanje.

S socializacijo hočemo rešiti eno najtežjih vprašanj vseh vekov, vprašanje svobode človekove. S socializacijo hočemo odstraniti sedanji izkoriščajoči kapitalistični družabni red. Pa kakor v človeku niso zatrle grešna njegova nagnenja vse velike pridige o pravičnem bogu, o večnem trpljenju v peklju, vse pridige skozi dolga stoletja od indijskih prerokov do Mojzesa in Kristusa, tako tudi današnjega družabnega reda ne bo izpremenilo jezno kričanje po shodih in v gostilnah. Rešitev je samo v trezno premišljenem delu.

Kaj hočemo? Hočemo popolno človekovo svobodo: svobodo politično, gospodarsko in duševno. Svoboda politična pomeni popolno enakopravnost vseh državljanov v državi, katero dosežemo s popolno politično demokracijo, ki vsem državljanom nalaga jednake dolžnosti in pravice. Moderne ustave tako svobodo zajamčujejo. Pod gospodarsko svobodo bi razumel kratko enakovrednost dela in kapitala, oprostitev človeka od tiranskega zatiranja in izkoriščanja od današnjega kapitala. To gospodarsko svobodo dosežemo s socializacijo današnjega družabnega reda. Pod duševno svobodo (ali bolje osvobojenjem) hočem razumeti ono notranjo silo v človeku, ki sama iz sebe nesebično hrepeni po politični in gospodarski svobodi, ne da bi potem človek sam zopet zatiral in izkoriščal osvobojenje človekove notranjosti od sebičnosti, vladoželnosti, sovraštva in nevoščljivosti — oprostitev človekove duše od vseh slabih strasti. To zadnjo svobodo, ki je podlaga vsem drugim svobodam, dosežemo samo in edino z — vzgojo. Vsi trije deli popolne človekove svobode so med sabo v najtesnejši zvezi. Ena je brez druge nemogoča. Dokaz: svetovna kriza socializma, ki je od Marksa sem pridigoval samo gospodarsko svobodo, ki je prezrl človekovo dušo in srce, ki je človeka še bolj zmehaniziral kakor je to storil moderni stroj. Ker je Marksov socializem poznal samo eno svobodo, gospodarsko, je iz ljudi napravil socialiste, ne radi njih notranjega prepričanja, ne radi njih moralnih sil, ampak večinoma samo radi tega, ker so bili drugim (t. j. kapitalistom) nevoščljivi za njih udobnejše življenje. Manjkalo jim je notranje sile hotenja socializma — zato opažamo dejstvo, da so najstrastnejši revolucionarji postali tihi in skromni, ko so dosegli udobno gospodarsko pozicijo: postali so sami zatiralci delavcev. Danes hočemo pogledati v bistvo gospodarske svobode in v bistvo duševnega osvobojenja.

Beseda socializacija gre kakor čudežna skrivnost od ust do ust, težko, z dimom prenapolnjeno ozračje okoli tovaren jo je do eksplozije polno. — Beseda ima skrivnostno moč, ker gre skozi množice kakor povest o nebesih. Nebesa in pekel uplivata na množico, ker jih množica pač ne pozna in ni

nikdar mogla prodreti v to globoko skrivnost. Vsaka stvar izgleda od blizu pogledana popolnoma drugače, kakor pa če jo gledamo iz daljave in jo zraven še okrasimo z raznimi nam prijetnimi okraski. Besedo socializacija gleda ljudstvo od daleč, da bi ji pogledalo pod rebra, nima zato ne duše, ne razuma. In da je beseda za ljudi še bolj privlačna, jo razni nezadovoljni teoretiki vsaki dan oblečejo v novo obleko. Danes pomeni socializacija odstranitev vseh bank, razrušenje vseh tovaren, uničenje vseh rudokopov, poklanje vseh ravnateljev in inženirjev, doktorjev in pisarjev in zraven pa idealno življenje ptičev pod nebom in rož na polju, ki ne delajo in se vendar krasno oblačijo. To se dušam ljudi posebno prilega, ker so bile v dolgih desetletjih vzgojevane in utrjevane v prepričanju, da je tovarna itd. njih smrtni sovražnik. Tovarna sama na sebi, in naj si bo vodena in upravljena po tem ali onem gospodarsko-družabnem redu. Malo manj razgreti agitatorji so pod socializacijo zopet razumeli ono blaženo stanje, v katerem je inženir v tovarni moral odložiti svinčnik in risalni papir ter prijeti za klešče in stopiti pred razbeljeno peč. Nad njim pa stoji delavec od včeraj in stresa nad njim dolgo nabirano jezo. Stroji tečejo veselo naprej, ob služujejo jih ravnatelji in uradniki, akcionarji in upravni svetniki, produkti se lepo kopičijo — delavec od včeraj samo še komandira, raztrgal je verige in sedaj si v veselem razpoloženju razdeljuje s sotovariši dobiček.

Tako se je ljudem razlagala socializacija in ker jim je bila taka razlaga silno všeč, so bili zadovoljni in so za uresničenje take socializacije stopili na ulice in dali zanjo tudi svoje življenje.

Taka razlaga pa je socializacijo le zadrževala, ker delavno ljudstvo ni poznalo one vsebine socializacije, ki je edina izvedljiva in koristna ravno delavcem.

Rekli smo, da je gospodarska svoboda, katero hočemo doseči s socializacijo, oprostitev dela od kapitala, enakovrednost dela in kapitala, kjer imata delo in kapital jednake pravice — a tudi jednake dolžnosti. Pri oni gospodarski svobodi, po kateri človeški rod hrepeni glasneje ali tišje od paradiža sem, morata delo in kapital ostati, samo medsebojno razmerje je treba urediti. Tudi najdivjejši komunisti so tega mnenja. Te resnice ni treba posebno dokazovati, kajti: tovarne morajo biti, v njih se morajo vrtiti stroji (kapital) in nekdo (delo) jih mora ob služevati. — Celo delavsko gibanje, ves tako zvani socializem se od pamtiveka v raznih variacijah suče samo okoli vprašanja ureditve delovnega razmerja, da delovna moč ne bi bilo blago, ki se na borzah kupuje in prodaja. Celo socialistično gibanje, velika vojna Dela vseh vekov hoče doseči svobodo, objektivno pravični gospodarski red. Zidarji babilonskega stolpa, kamnoseki pri zidanju egiptovskih piramid, nosilci rimskih cesarjev, kmetje fevdalnih stoletij in današnji delavec v papirnici v Vevčah, vsi so imeli in imajo en in isti cilj: jednako vredno soudeležbo kapitala in dela pri natvarjanju in razdeljevanju gospodarskih dobrin. Uresničenje tega človeškega ideala so si predstavljali v raznih dobah zelo različno. Radikalnejše in jasnejše oblike je ta zahteva dobila šele v drugi polovici devetnajstega stoletja, ko so Marks, Engels in Lassalle krenili v konkretnjši tir. Šele po tem času se je pričelo delavsko osvobojevalno gibanje organizatorično

oblikovati. Nastale so enotne delavske stanovsko-razredne stranke, v katere se je vedno in vedno vlivalo olje revolucionarnega razpoloženja, da delavstvo v pretežkem boju s kapitalom ne omahne. Trebalo je pretiravanja, umetnega podkrepljevanja bojne in odporne sile delavcev. S še hitrejšimi koraki je šla protiorganizacija kapitala, ki je v celem ustavnem in upravnem ustroju držav našla največjo zaslombo: delavstvo je bilo izključeno iz vseh državnih funkcij. Zabranjena je bila delavstvu vsaka udeležba na javni upravi. Potisnjeno je bilo več ali manj v obrambne pozicije. Med delavstvom so zrastle strokovne organizacije, ki so imele glavno težnjo ohraniti delavstvu to, kar si je že priborilo. Ofenzivni napad strokovnih organizacij se je osredotočeval glavno le okoli urejevanja plač in izvajanja kolektivnih pogodb, ki so večinoma urejevale le namezdno in delovno razmerje delavcev. Nikakor pa se boj strokovnih organizacij ni izčistil v boj za socialno-tehnično preustrojitev celega načina proizvodnje. Oglajevali so samo ostrine namezdnega sistema, iz kapitala izstreljevane puščice so odvajali od središča eksistence delavca. Boj v svojem centru ni veljal odstranitvi podrejene pozicije delavca. Samo prijetnejše suženstvo so si delavci hoteli in mogli ustvariti. V boju za ureditvijo plač, za plačanim dopustom, za soc. zavarovanjem itd. se je sila delavstva izčrpavala. Delavstvo se v svojem boju ni približalo glavni točki: preoblikovati celi pohod narodovega produciranja, izpremeniti celo svoje podrejeno razmerje do tovarne v svobodno, t. j. svoje delo spraviti na isto linijo s kapitalom. Masa delavstva v svoji psihi ni hrepenela glavno in predvsem po gospodarski svobodi, ampak po dobrih plačah in po ugodnih delavnih pogojih. Vseeno mu je bilo, ali in kako tovarnar svoje blago razpeča, samo da delavca dobro plača. Mimogrede omenim, da so tako psihično dispozicijo delavstva izrabili češki veleposestniki in so bogato in velikodušno poljedelskim delavcem zvišali mezde, deputate itd. ter so s tem dosegli, da so se poljedelski delavci začeli izraževati proti izvedbi agrarne reforme, ki naj bi podrejenega delavca dvignila v gospodarsko svobodnega človeka. Ta moment v psihi delavskih mas bo kapital še dolgo uporabljal kot izborno orožje proti socializaciji; kapital se dobro zaveda, da je delavcu ljubša sigurna dobra plača vsako soboto kakor pa dejstvo, da je soodgovorni enakovredni član tehničnega in trgovskega vodstva tovarne, ki se mora boriti s težavami konkurence. „Boljša je dobra plača, ki je vedno jednaka, ako polje obrodi ali ne, kakor pa biti samostojen lastnik zemlje in imeti večni strah pred močnim solncem, težko točo in predolgim dežjem,“ so se opravičevali v suženstvu otopeli češki poljedelski delavci. Hotenja po pravi svobodi delavstvu popolnoma manjka; hotenja po oni svobodi, kjer je človek gospodarsko samostojen in od nikogar odvisen, kjer so pa tudi včasih življenski eksistenčni pogoji težji kakor pa v nameznem odvisnem razmerju. Ko bo delavstvo tako svobodo vzljubilo bolj kakor pa udobnost življenja, takrat bo socializacija — že izvršena. Tak predpogoj je daleko važnejši kakor pa najbolj silna revolucionarna razredna zavest.

Po srečno končani svetovni vojni je delavstvo naenkrat prišlo do silne politične moči. Dobilo je priliko uresničiti svoje davne ideale. Toda v tem

trenutku se je pokazala slaba stran cele ekskluzivno materialistične vzgoje delavcev. Armada delavcev, ki je ponosno korakala skozi desetletja za praporom Marksa, je bila postavljena kar naenkrat pred težko nalogo: praktično izvršiti svoj program, preobraziti življenje v praksi tako, kakor so to učili v teoriji. Pokazalo se je nebroj ovir, katerih voditelji delavstva doslej niso videli ali pa ne zadostno vpoštevali. Tako je vojska obstala vrhu hriba in ni vedela ne kod, ne kako naj usmeri svoj pohod. Ruski proletarijat je v tem presenečenju kar udaril v eno smer diktature proletarijata. Kaj je ta udarec ustvaril, vidimo: generalni štab mora svoje taktične načrte sredi boja izpreminjati. Situacija zanj postaja kritična in bogve, ako protiudarec ne bo uničujoč. In bogve, ako veliki taktični načrti treznejših socialističnih strank ne bodo preje in brez manjših žrtev dosegli zaželjenega cilja! To presenečenje, nejasnost taktičnih načrtov, motnost predstave o praktični proizvodbi socializacije, vse to je rodilo tako zvano krizo socializma, delavstvo se je razcepilo v nebroj strank — pravi trenutek za socializacijo je bil zamujen, kača je zopet dvignila glavo. Delavstvo ni bilo pripravljeno, ker se mu je pri moči kapitala in pri absolutističnem ustroju držav socialističen družabni red zdel kot cilj, ki je še v daleki daljavi. Svetovna vojna je ta cilj primaknila bliže in treba je resnih priprav.

Kaj je treba storiti, da bo delo enakovredno kapitalu, da bo dosežena gospodarska svoboda? Nazori so zelo različni. V Nemčiji se z vprašanjem socializacije pečajo najintenzivnejše, zato hočem predložiti mnenja odličnejših nemških teoretikov in praktitov. Vsa mnenja pa so si v jedru edina: Socializacija leži edino in samo v rokah delavstva, katero mora biti za izvedbo socializacije šele vzgojeno. Radikalnejši hočejo izvesti socializacijo s takim delavstvom, kakršno je, ne da bi bilo za socializacijo v naprej vzgojeno in pripravljeno, čes „iz napak, ki jih bo delavstvo delalo, se bo najpreje naučilo, česa je treba“. Eni pravijo: najpreje vzgoja, potem socializacija, drugi zopet: najpreje socializacija, potem vzgoja, potem šole izkušenj. Najvažnejši teoretik v vprašanju socializacije Korsch Karl (Was ist Sozialisierung? Ein Programm des praktischen Sozialismus) pravi, da je predmet socializacije nova ureditev družabnega razmerja, ki spremlja produkcijo. Namezdno razmerje zasebnega kapitalističnega gospodarstva je zasebna zadeva med delavcem in podjetnikom. Socialistično gospodarstvo pa učini iz tega razmerja javno zadevo, ki se tiče vseh proizvajajočih in **upotrebljajočih** vrst naroda.

(Konec prihodnjič.)

ZADRUŽNO GIBANJE.

V naslednjem podajamo izvleček iz zadnje številke Mednarodnega Zadrुžnega Vestnika, ki prinaša zanimive podatke o svetovnem zadrुžnem gibanju in aktualnih problemih zadrुžništva in gospodarstva. (Internationales Genossenschafts-Bulletin, London, junija 1921, 14. letnik, 6. številka.)

Angleški zadrुžni kongres v Scarboroughu. V mestu Scarboroughu na Angleškem se je vršil dne 16., 17. in 18. maja 53. letni občni zbor zveze angleških zadrug. Občnega zbora se je udeležilo 1600 delegatov. Kot gostje pa so prišli nanj zadrुžni delavci iz vseh držav. Na tem kongresu se je razpravljalo o naslednjih splošno zanimivih vprašanjih. Kongres se je izrekel proti zaščitni carini, kakor jo namerava vpeljati angleška vlada, in za pristo trgovino, poudarjajoč, da je to enake važnosti za razvoj angleške trgovine in industrije, kakor za prospevanje mednarodnega zadrुžništva.

Boj za politično orientacijo mogočnega angleškega zadrुžništva, ki se je na zadnjem kongresu započel, se je na tem kongresu nadaljeval. Odločitev pa tudi sedaj še ni padla. Angleški zadrुžni delavci se zavedajo, da morajo dobiti zadrug primeren vpliv na zakonodajo in upravo. Na kongresu se je poudarjalo, da zadrुžništvo kot prostovoljna organizacija konsumentov in producentov ne bo moglo rešiti vseh svojih nalog, ampak da ji morajo priskočiti na pomoč tudi upravne oblasti vseh stopenj, od občine in države. Zdi se, da v tem mnenja niso bila deljena. Oster boj pa se je vodil okrog vprašanja, kako naj se zadrug politično udeležujejo. Nasproti sta si stala dva predloga. Prvi je predlagal, naj bi kongres sklenil, da se nasloni zadrुžništvo politično na angleško delavsko stranko, drugi, naj bi izvolil kongres poseben odbor, ki naj bi izdelal predloge za politično udeleževanje zadrुžnega gibanja s posebnim ozirom na morebitno ustanovitev posebne zadrुžne stranke. Drugi predlog je bil s 1933 glasovi proti 1199 odklonjen, a tudi prvi predlog je ostal za štiri glasove v manjšini.

Tako je ostalo vprašanje tesne zveze med angleškim zadrुžnim gibanjem in angleško delavsko stranko tudi to pot nerešeno. Opažati pa je vpliv slednje na angleško zadrुžništvo.

Zanimive so bile razprave o trgovskih stikih z Rusijo. Angleško zadrुžništvo teh stikov dosedaj ni vpostavilo. Radi tega pa se je oglašala proti delovanju angleških velenakupnih družb ostra kritika, poudarjajoč, da se nudi ravno ob tej priliki možnost, da ustanovi zadrुžništvo svetovno velenakupno družbo, ki bo posredovala mednarodno izmenjavo blaga na zadrुžnih temeljih.

Tik za kongresom angleških zadrug se je vršilo mednarodno zadrुžno zborovanje, ki je tudi pokazalo, da je zadrुžništvo krepko na delu, da vpostavi in učvrsti stare mednarodne stike. V kratkem se bo vršil v Baselu mednarodni zadrुžni kongres, ki bo posvetil posebno pažnjo reorganizaciji mednarodne zadrुžne zveze in pa mednarodnim trgovskim zvezam.

Mednarodni krediti. Pod tem naslovom poroča M. Z. V. o takozvanem „Ter Meulenovim“ projektu, ki razrešuje na poseben način vprašanje mednarodnih kreditov, ki so postali v izrednih povojnih razmerah potrebni.

Največja težava za vpostavitev svetovnega gospodarstva je v tem, da si premagane in gospodarsko razbite države ne morejo opomoči, ker jim manjka nujnih predpogojev za reorganizacijo njihovega gospodarstva. Mislimo samo na Rusijo! Njenih bogastev tako dolgo ne bo mogoče izrabiti, dokler se ne popravi ruskih železnic, dokler se ne postavi v razbite tovarne zopet strojev in drugih pripomočkov za produkcijo. Vsega tega je v zapadnih državah v izobilju. A Rusija tega ne more plačati. Sicer pa nam po primere zato ni treba iti v Rusijo. Ostali bi lahko v Jugoslaviji, ki tudi ne more razviti svoje industrije in izrabiti svojih naravnih zakladov brez izdatne pomoči od zunaj. S problemi, ki iz tega nastajajo, se je bavila finančna konferenca, ki je zborovala septembra 1920 v Bruselju. Po nalogu te konference je izdelal Ter Meulen poseben načrt za dovoljevanje mednarodnih kreditov.

Po tem načrtu naj bi izdala vsaka država zadolžnice glaseče se na prinosilca, ki bi dajale pod gotovimi pogoji pravico do naravnih zakladov in produktivnih sredstev, s kojimi more država razpolagati. Recimo do gozdov in neobdelane zemlje, rudninskih bogastev, tvornic in podobnega.

Te zadolžnice bi se naj glasile na zlato valuto. Posebna mednarodna cenilna komisija bi morala oceniti vrednost produktivnih sredstev, za koje bi se izdale zadolžnice, in bi tudi nadzorovala njih izdajanje.

Proti tem zadolžnicam lahko uvozniki blago proti kreditu uvažajo. Kadar blago plačajo, dobe zadolžnice zopet nazaj. Ako svojih obvez ne poravnajo, pa lahko inozemski eksporter zadolžnice proda. Pri tem pa jih mora ponuditi najprej državi, ki jih je izdala.

Angleška vlada je izdelala zakon, po kojem garantira država eksporterjem 85 procentov fakturane vrednosti blaga, ako jim izroči inozemski kupec v varstvo njihovih terjatev Ter Meulenove zadolžnice.

Glavni namen Ter Meulenovega načrta je v tem, da omogoča državam s pasivno plačilno bilanco jemati v drugih državah blago na kredit. To je zelo važno. Ako se plačuje vedno v gotovini in z bankovci, povzročata pasivna plačilna bilanca vedno silnejše padanje valute tiste države, ki ima pasivno plačilno bilanco. „Zdrava“ in „bolna“ valuta prihajata vsak dan v drugo razmerje, kar trgovino otežuje in morda popolnoma onemogoča.

A. Vergnanini podaja v M. Z. V. zanimivo sliko o razvoju italijanskega združništva po vojni. Ta slika je čisto podobna razvoju, kakor ga opazujemo tudi pri nas in po vseh drugih deželah. Njegove značilne črte so: Silen razmah na široko, opirajoč se deloma na vojno prehranjevalno organizacijo, težave na znotraj, borba za kredit in kapital. Vseh italijanskih zadrug je okrog 15.000. Prevladuje pa po večini majhen tip z 200 do 300 združniki. Milan, Trst, Turin in druga delavska središča imajo

pa tudi velike konsumne zadruge z več desetisoč člani. Sigmund Kaff (Dunaj) piše o važni vlogi združništva pri socialnem delu, zlasti pri poskusih socializacije, Sesudy o združnem gibanju v Antwerpnu. Zanimivo je poročilo o kongresu francoskih zadrug, ki se je vršil med 5. in 8. majem t. l. v Lyonu. Pri francoski združni zvezi je včlanjenih okrog 4000 zadrug. Kongresa se je udeležilo 385 delegatov. Iz debate povzemamo, da se je govorilo o marsikaterem vprašanju, ki zanima tudi naše združnike. Ena skupina se je zavzemala zato, da bi se dividende odpravile, zato pa naj bi se cene kolikor mogoče znižale. Vsi še preostajajoči prebitki pa naj bi se uporabljali izključno za splošnokoristne namene.

Na dnevnem redu tega kongresa so stala razven tega še druga vprašanja, ki so tudi za nas aktualna, kakor oddaja blaga proti plačilu v gotovini, deleži in kredit. Univerzitetni profesor Toiomiazv iz Tiflisa začenja v vestniku teoretično razpravo o združništvu. Emmy Freundlich poroča o občnem zboru konsumnega društva na Dunaju. To društvo je med največjimi konsumnimi društvi sveta. Ono je štelob ob sklepu leta 1919/20 140.541 članov. Deležnega kapitala je imelo 3,951.452'60 kron, hranilnih vlog pa 15,030.950 kron. Tudi tu so denarna sredstva z ozirom na ogromni promet premajhna. Zato je razvilo društvo veliko propagando za zvišanje deležev in hranilnih vlog. Uspehi so bili lepi. Društvo je dvignilo svoja denarna sredstva na 54 milijonov kron.

V zanimivem članku riše Vergnanini, kako se obrača italijanski fašizem tudi proti ondodnemu združništvu. Karl Ihring (Budapešta) piše o obratnih združnih na Ogrskem. Tam se je osnovalo pod vodstvom Gaed, centrale obratnih zadrug zveze ogrskih kmetov, več zadrug, ki naj bi pospeševale agrikulturo in ograrno industrijo. Izmed teh zadrug so tri elektrarne, četrta tkalnica, ostale so pa zadruge za predelovanje kmečkih izdelkov. Nadejati se je na Ogrskem najlepšega razvoja te združne panoge.

Omladina

priporoča naslednje nove publikacije:

Debeljak Anton: broš. vez.
Moderna francoska lirika . . . 24 K 30 K

Mark Twain:
Mali klatež Tom Sawyer . . . 26 K 32 K

Dr. J. Prijatelj:
Aškerčeva Čitanka 14 K 20 K

Petronij-Glonar:
Pojedina pri Tvimalhijonu . . . 9 K 12 K

Župančič Oton:
Mlada Pota 12 K 18 K

Župančič Oton:
Sto Ugank — 3 K

Levstik Vlad.:
Zapiski Tine Gramontove . . . 7 K 13 K

Albrecht Fran:
Mysteria Dolorosa 5 K 11 K

Flaubert-Župančič:
Tri povesti 7 K 13 K

Chesterton-Župančič:
Četrtek. Fantast. roman 7 K 13 K

Dr. J. A. Glorar:
Naš jezik 3 K 6 K

Brezigar M.:
Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva — 6 K

Spominu Ivana Cankarja — 2 K

Dr. Nachtigall:
Južnosl. ital. sporno vprašanje — 1 K

Navedene cene veljajo samo pri direktni naročitvi pri „Omladini“, Ljubljana, predal 87.

Slovenska Socialna Matica

priporoča naslednje publikacije:

1. Dr. Bauer-Uratnik: POT K SOCIALIZMU, cena 2 K.

2. Štebi Alojzija: DEMORATIZEM IN ŽENSTVO, cena 1 K.

3. Bezruč-Albreht: ŠLEZKE PESMI, cena vezani knjigi 10 K.

4. * * *: POGLED V NOVI SVET, cena 1 K.

5. DEMOKRACIJA, I. letnik (nepopolni), cena 10 K.

6. DEMOKRACIJA, II. letnik (ves letnik), cena 15 K.

7. NAŠI ZAPISKI, XII. letnik (1920), cena 50 K.

8. NAŠI ZAPISKI, XII. letnik, posamezna št. 5 K.

Omenjene publikacije je dobiti po knjigarnah ali se pa naročaja neposredno pri „Slovenski Socialni Matici“ v Ljubljani, poštni predal št. 91.

Izšle so: Knjižna novost!

Oskar Wilde:

Pravljice

Poslovenil M. J.

Cena elegantno vezani knjigi 50 K.

Ker je naklada izredno majhna, opozarjamo vse ljubitelje lepe knjige, da jo naroče takoj po povzetju, oziroma naj pošljejo denar naprej. Naroča se le pri „Slovenski Socialni Matici“, Ljubljana, poštni predal 91.

